

หน่วยที่ 2 งาน และพลังงาน

หัวเรื่อง

1. แรงแรงงาน
2. พลังงานจลน์
3. พลังงานศักย์
4. กฎการอนุรักษ์พลังงาน
5. กำลัง

แนวคิด

1. แรงแรงงาน ในวิชาฟิสิกส์นั้นจะพิจารณาว่ามีการทำงานหรือมีงานเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีแรงมากระทำต่อวัตถุ แล้วทำให้วัตถุมีการกระจัด โดยปริมาณที่ทำงานจะขึ้นกับแรงและการกระจัด ที่มีความสัมพันธ์กัน ดังสมการ ปริมาณงานจะเท่ากับ ผลคูณของแรงกับการกระจัด (เมื่อการกระจัดของวัตถุอยู่ในแนวเดียวกับแรง)

2. พลังงานจลน์ วัตถุที่กำลังเคลื่อนที่มีพลังงาน เพราะเมื่อวัตถุพุ่งไปชนถึงที่ตั้งอยู่หนึ่ง ถ้าวัตถุมีพลังงานมากพอ จะทำให้ถึงกระเด็นหรือล้มได้ พลังงานของวัตถุที่กำลังเคลื่อนที่อยู่นี้ เรียกว่า **พลังงานจลน์**

3. พลังงานศักย์ วัตถุที่อยู่ในที่สูง สปริงที่ถูกอัดหรือยืด มีพลังงานที่พร้อมจะทำงาน เราเรียกพลังงานที่มีอยู่ในวัตถุอันเนื่องมาจากตำแหน่งของวัตถุเช่นนี้ว่า **พลังงานศักย์**

4. กฎการอนุรักษ์พลังงาน ในการเคลื่อนที่ของวัตถุภายใต้แรงโน้มถ่วงของโลก หรือภายใต้แรงยืดหยุ่น พลังงานกลรวมของวัตถุจะมีค่าคงตัวเสมอ (พลังงานรวมของวัตถุจะไม่สูญหายไปไหน แต่อาจเปลี่ยนจากรูปหนึ่งไปเป็นอีกรูปหนึ่ง) กรณีนี้เรียกว่า กฎการอนุรักษ์พลังงาน

5. กำลัง เป็นปริมาณอันหนึ่งที่บ่งบอกถึง ปริมาณงานที่ทำได้ในหนึ่งหน่วยเวลา

จุดประสงค์

1. เพื่อเป็นเอกสารให้ผู้เรียนใช้ประกอบการเรียนวิชากลศาสตร์ 2 ตามหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย

2. เพื่อให้ความรู้ แนวคิด และหลักการทางฟิสิกส์ในเรื่อง งาน และพลังงานกับผู้เรียนเพียงพอที่จะนำไปใช้ศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาต่อไป

3. เพื่อเป็นการเผยแพร่งานทางวิชาการด้านเอกสารประกอบการเรียน

1. แรง และงาน

1.1 แรง และงาน ในวิชาฟิสิกส์นั้นจะพิจารณาว่ามีการทำงานหรือมีงานเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีแรงมากระทำต่อวัตถุ แล้วทำให้วัตถุมีการกระจัด โดยปริมาณที่เพิ่มขึ้นกับแรงและการกระจัด ที่มีความสัมพันธ์กัน ดังสมการ ปริมาณงานจะเท่ากับ ผลคูณของแรงกับการกระจัด (เมื่อการกระจัดของวัตถุอยู่ในแนวเดียวกับแรง)

แผนภาพประกอบการอธิบาย

การกระจัด S

จากรูป เมื่อขนาดของแรง F คงที่ กระทำต่อวัตถุ และทำให้วัตถุมีการกระจัด S ที่มีทิศเดียวกันกับแรง F กรณีนี้ พบว่า

$$\text{งาน} = \text{แรง} \times \text{การกระจัด}$$

หรือ

$$W = F \cdot s$$

กรณีที่งานเกิดจากแรงคงที่ที่กระทำกับวัตถุในแนวทำมุมกับทิศการเคลื่อนที่ของวัตถุ ทำให้วัตถุเคลื่อนที่ได้การกระจัด s กรณีนี้พบว่า

$$W = F \cdot s \cos \theta$$

ตัวอย่าง

.....

.....

.....

.....

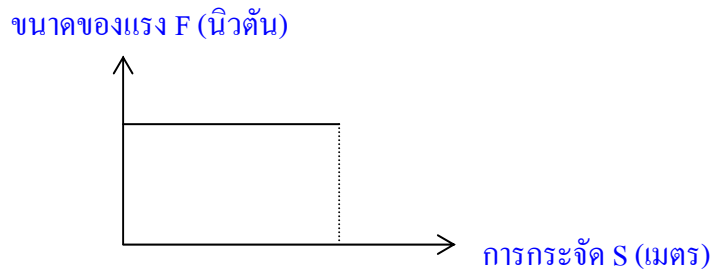
.....

.....

.....

1.2 การหางานด้วยวิธีคำนวณจากพื้นที่ใต้กราฟ

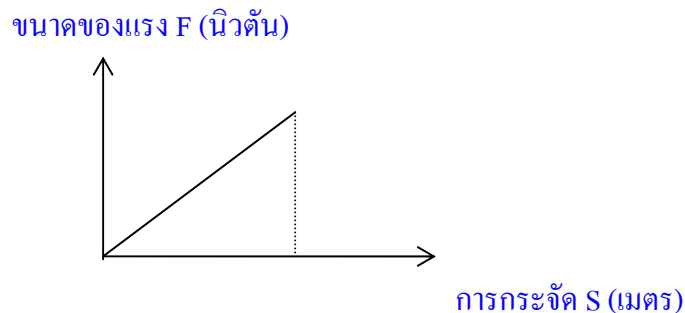
กรณีที่ 1 แรงมีขนาดคงที่มีทิศเดียวกับการกระจัดของวัตถุ เราสามารถพิจารณาปริมาณงานได้ ดังรูปต่อไปนี้

ปริมาณงาน = พื้นที่ใต้กราฟ

$$\text{หรือ } W = F \cdot s$$

กรณีที่ 2 แรงมีขนาดเพิ่มขึ้นอย่างคงที่ เราสามารถพิจารณาปริมาณงานได้ ดังรูปต่อไปนี้

ปริมาณงาน = พื้นที่ใต้กราฟ

$$W = \frac{1}{2} \times \text{ฐาน} \times \text{สูง}$$

2. พลังงานจลน์ (Kinetic energy)

พลังงานจลน์ วัตถุที่กำลังเคลื่อนที่มีพลังงาน เพราะเมื่อวัตถุพุ่งไปชนสิ่งที่ตั้งอยู่นิ่ง ถ้าวัตถุมีพลังงานมากพอ จะทำให้ถึงกระเด็นหรือล้มได้ พลังงานของวัตถุที่กำลังเคลื่อนที่อยู่นี้ เรียกว่า **พลังงานจลน์** ปริมาณนี้จะสอดคล้องกับสมการ

$$W = \Delta E_k \dots\dots\dots (1)$$

จากสมการ (1) ที่กล่าวนี้ อธิบายได้ว่า เมื่อมีแรงลัพธ์ที่ไม่เป็นศูนย์กระทำกับวัตถุ งานเนื่องจากแรงลัพธ์ที่ไม่เป็นศูนย์จะเท่ากับพลังงานจลน์ของวัตถุที่เปลี่ยนไป

เมื่อ W คือ งานของแรงลัพธ์ที่ไม่เป็นศูนย์

ΔE_k คือ พลังงานจลน์ที่เปลี่ยนไปของวัตถุ

พบว่า ปริมาณทั้งสองมีความสัมพันธ์กัน ดังสมการ

$$W = \Delta E_k$$

และ

$$W = F \cdot s$$

$$\Delta E_k = \frac{1}{2} m v^2 - \frac{1}{2} m u^2$$

ตัวอย่าง: รถยนต์มวล 800 กิโลกรัม ขณะแล่นด้วยความเร็ว 72 กิโลเมตร/ชั่วโมง คนขับใช้ห้ามล้อ หลังจากใช้ห้ามล้อ รถเคลื่อนที่ต่อไปอีก 10 เมตร จึงหยุดนิ่ง งานเนื่องจากแรงต้านที่ทำให้รถหยุดมีค่าเท่าใด

.....
.....
.....

กรณีมีแรงหลายแรงที่กระทำต่อวัตถุ งานของแรงลัพธ์ที่ไม่เป็นศูนย์เท่านั้นที่ทำให้พลังงานจลน์ของวัตถุเปลี่ยนไปตามสมการ

$$W = \Delta E_k$$

ในกรณีมีแรง F คงตัวกระทำกับวัตถุมวล m เคลื่อนที่บนพื้นราบมีแรงเสียดทาน f และมีการกระจัด S พบว่า

ก. งานจากแรง F จะเป็นไปตามสมการ

$$W = F \cdot s$$

ข. งานจากแรงเสียดทาน f จะเป็นไปตามสมการ

$$W = - f \cdot s$$

ค. ปริมาณของงานลัพธ์ จะเป็นไปตามสมการ

$$W = (F - f) s$$

ตัวอย่าง: ออกแรง 20.0 นิวตัน ดึงวัตถุให้เคลื่อนที่ด้วยความเร็วคงตัว บนพื้นที่มีแรงเสียดทานได้ การกระจัด 3.0 เมตร จงหางานที่ทำโดยแรงเสียดทาน

.....

ตัวอย่าง: ออกแรง 30.0 นิวตันในแนวระดับ ดึงวัตถุที่กำลังเคลื่อนที่ด้วยความเร็วต้นค่าหนึ่ง ได้การกระจัด 1.0 เมตร พลังงานจลน์ของวัตถุเปลี่ยนไปเท่าใด

ก. วัตถุเคลื่อนที่บนผิวเกลี้ยง

ข. วัตถุเคลื่อนที่บนพื้นที่มีแรงเสียดทาน 10 นิวตัน

ค. วัตถุเคลื่อนที่บนพื้นที่มีแรงเสียดทาน 40 นิวตัน โดยวัตถุยังคงเคลื่อนที่อยู่

.....

.....

.....

3. พลังงานศักย์ (Potential energy)

พลังงานศักย์ วัตถุที่อยู่ในที่สูง สปริงที่ถูกอัดหรือยืด มีพลังงานที่พร้อมจะทำงาน เราเรียกพลังงานที่มีอยู่ในวัตถุอันเนื่องมาจากตำแหน่งของวัตถุเช่นนี้ว่า **พลังงานศักย์**

กรณีของพลังงานศักย์โน้มถ่วง เช่น ยกวัตถุมวล m ให้สูงขึ้นในแนวตั้งจากพื้นดินเป็นระยะ h ด้วยความเร็วคงตัว จะต้องออกแรง F ขนาดเท่ากับน้ำหนักของวัตถุ (mg) กรณีนี้ ปริมาณงานที่ได้จะเป็นไปตามสมการ

$$F \cdot h = m g h$$

(mgh ก็คือพลังงานศักย์โน้มถ่วงของวัตถุนั่นเอง)

หรือ เขียนเป็นสมการใหม่ได้ว่า

$$E_p = m g h$$

พลังงานศักย์ยืดหยุ่นจากสปริง จะเป็นไปตามสมการ

$$E_p = \frac{1}{2} K s^2$$

เมื่อ E_p คือ พลังงานศักย์ยืดหยุ่นของสปริง

K คือ ค่าคงที่สปริง (Spring constant)

S คือ การกระจัดของสปริง (ระยะที่สปริงยืดหด)

ตัวอย่าง: นักเรียนคนหนึ่งออกแรงดึงสปริง ขณะที่สปริงยืดออกจากตำแหน่งสมดุล 0.1 เมตร แรงที่ใช้ดึงสปริงเป็น 10 นิวตัน ถ้าเขาเพิ่มขนาดของแรงเป็น 40 นิวตัน ขณะนั้นสปริงมีพลังงานศักย์ยืดหยุ่นเท่าใด

.....

.....

.....

4. กฎการอนุรักษ์พลังงาน

กฎการอนุรักษ์พลังงาน ในการเคลื่อนที่ของวัตถุภายใต้แรงโน้มถ่วงของโลก หรือภายใต้แรงยืดหยุ่น พลังงานกลรวมของวัตถุจะมีค่าคงตัวเสมอ (พลังงานรวมของวัตถุจะไม่สูญหายไปไหน แต่อาจเปลี่ยนจากรูปหนึ่งไปเป็นอีกรูปหนึ่ง) กรณีนี้เรียกว่า กฎการอนุรักษ์พลังงาน

กรณีวัตถุเคลื่อนที่แบบเสรีภายใต้แรงโน้มถ่วงของโลกโดยไม่มีแรงอื่นมากระทำ พลังงานกลรวมของวัตถุ ณ ตำแหน่งใดๆ ย่อมมีค่าคงตัวเสมอ โดยจะเป็นไปตามสมการต่อไปนี้

$$\frac{1}{2}mv_1^2 + mgh_1 = \frac{1}{2}mv_2^2 + mgh_2$$

เมื่อ $\frac{1}{2}mv^2$ คือ พลังงานจลน์

mgh คือ พลังงานศักย์

5. กำลัง

กำลัง เป็นปริมาณอันหนึ่งที่บ่งบอกถึง ปริมาณงานที่ทำได้ในหนึ่งหน่วยเวลา เขียนเป็นสมการได้ว่า

$$P = \frac{W}{t}$$

เมื่อ P คือ กำลัง (มีหน่วยเป็นวัตต์)

W คือ งานที่ทำได้ (มีหน่วยเป็นจูล)

t คือ ช่วงเวลาที่ใช้ (มีหน่วยเป็นวินาที)

ตัวอย่าง: เด็กคนหนึ่งดึงถังน้ำ 15 กิโลกรัม ขึ้นจากบ่อลึก 3 เมตร ภายในเวลา 6 วินาที ในการดึงถังน้ำนี้ เด็กคนนั้นใช้กำลังเท่าใด ถ้าเด็กตักน้ำได้ 6 ถังในเวลา 60 วินาที เขาใช้กำลังเฉลี่ยเท่าใด (กำหนดให้ค่า $g = 10 \text{ m/s}^2$)

.....

.....

.....